

Tarbiya jarayonining mohiyati va mazmuni

Dildora Xayotbek qizi O'rishaliyeva
Marziya Avazbek qizi Abdumalikova
Madina Maxmudjon qizi Abdurasulova
Ilmiy maslahatchi: M.M.Mirzakarimova
Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarbiya jarayonining mohiyati, mazmuni va uning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati yoritiladi. Tarbiya inson shaxsini shakllantirish, uni jamiyatga foydali bo'lgan komil inson sifatida kamol toptirishdagi asosiy vosita sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: tarbiya, ta'lim, shaxs, jamiyat, pedagogika, ahloq, ijtimoiylashuv

The essence and content of the educational process

Dildora Khayotbek Orishaliyeva
Marziya Avazbek Abdumalikova
Madina Makhmudjon Abdurasulova
Scientific advisor: M.M. Mirzakarimova
Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article highlights the essence, content, and socio-pedagogical significance of the educational (upbringing) process. Upbringing is considered a key tool in shaping an individual's personality and developing them into a well-rounded person who is beneficial to society.

Keywords: upbringing, education, personality, society, pedagogy, morality, socialization

Tarbiya inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, u kishilik jamiyati paydo bo'lganidan beri mavjud. Inson shaxsining shakllanishida, uning axloqiy, ma'naviy, jismoniy va intellektual rivojida tarbiyaning roli beqiyosdir. Har bir jamiyat o'zining madaniy, diniy, ijtimoiy qadriyatlariga asoslangan holda yosh avlodni tarbiyalashga intiladi.

Tarbiya - bu ongli, tizimli va maqsadli jarayon bo'lib, u yosh avlodni ijtimoiy hayotga tayyorlash, ularda kerakli bilim, ko'nikma, malaka hamda ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan. Pedagogikada tarbiya - shaxsning axloqiy-ruhiy, jismoniy va intellektual rivojiga ta'sir qiluvchi tizimli faoliyatdir.

Tarbiya jarayoni ikki tomonlama bo'ladi: tarbiyachi (ustoz, ota-ona, jamiyat vakili) va tarbiyalanuvchi (yosh avlod) o'rtasida uzviy aloqa mavjud bo'lib, bu jarayonda ijtimoiy muhit va sharoitlar katta rol o'ynaydi. Albatta, "Tarbiya jarayonining mohiyati" mavzusi juda muhim va keng qamrovli mavzulardan biridir. Quyida bu mavzuni batafsil tarzda tahlil qilamiz.

"Tarbiya" so'zi arab tilidan olingan bo'lib, "rivojlantirish", "kamolga yetkazish", "yo'naltirish" degan ma'nolarni anglatadi. Tarbiya - bu insonning ma'naviy, axloqiy, jismoniy, aqliy va estetik jihatdan shakllanishi va rivojlanishiga qaratilgan ongli, maqsadli va tizimli jarayon. Tarbiya jarayoni - bu pedagogik faoliyat orqali shaxsni jamiyat talablariga mos holda shakllantirish, undagi ijobiy fazilatlarni rivojlantirish, yomon odatlardan tiyish, qadriyatlar asosida ongli hayotga tayyorlashdir. Bu jarayon doimiy, uzluksiz va bosqichma-bosqich olib boriladi.

Tarbiya jarayonining asosiy xususiyatlari quyidagilar:

a) Maqsadga yo'naltirilganlik

Tarbiya jarayoni oldindan belgilangan maqsadlarga ega bo'ladi. Bu maqsadlar ijtimoiy ehtiyojlar, milliy qadriyatlar va zamonaviy talablarga asoslanadi.

b) Samaradorlik

Tarbiya jarayonida berilgan bilim, ko'nikma va malakalar shaxs hayotida amaliyotga tatbiq qilinadi, ya'ni real natija beradi.

c) Uzluksizlik

Tarbiya - bu faqat maktab yoki oliy o'quv yurtidagina emas, balki butun hayot davomida sodir bo'ladigan jarayon.

d) Ijtimoiy va shaxsiy xarakter

Tarbiya shaxsni nafaqat o'zini anglashga, balki jamiyatda faol ishtirok etishga ham tayyorlaydi.

Tarbiya jarayonining asosiy tarkibiy qismlari quyidagilar:

1. Tarbiyachi - ota-ona, ustoz, murabbiy, jamiyat.

2. Tarbiyalanuvchi - bola yoki yosh avlod.

3. Tarbiya mazmuni - ma'naviyat, axloq, vatanparvarlik, estetik, mehnat tarbiyasi va h.k.

4. Tarbiya usullari - suhbat, ibrat, mashq, muhokama, rag'batlantirish, jazolash.

5. Tarbiya vositalari - darslar, kitoblar, ommaviy axborot vositalari, san'at asarlari, o'yinlar va boshqalar.

Tarbiya muhiti - oilaviy muhit, maktab, mahalla, jamiyat.

Tarbiyaning asosiy yo'nalishlari:

- Aqliy tarbiya - bilim va tafakkurni rivojlantirish.

- Axloqiy tarbiya - odob-axloq, yaxshi xulq-atvorni shakllantirish.

- Jismoniy tarbiya - sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish.

- Mehnat tarbiyasi - mehnatga hurmat, kasbga mehr uyg'otish.

- Estetik tarbiya - go'zallikni anglash, san'atni qadrlash.
- Vatanparvarlik tarbiyasi - milliy g'urur, vatan tuyg'usini shakllantirish.

Zamonaviy tarbiya jarayonining xususiyatlari

Bugungi kunda tarbiya nafaqat an'anaviy shakllarda, balki raqamli vositalar, ijtimoiy tarmoqlar, zamonaviy texnologiyalar orqali ham amalga oshmoqda. Bu esa tarbiyachilardan yangicha yondashuv, innovatsion fikrlashni talab etadi.

Tarbiya mazmuni - bu tarbiya jarayonida beriladigan bilimlar, shakllantiriladigan ko'nikmalar va qadriyatlar majmuidir. U quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Aqliy tarbiya - fikrlash, anglash, bilim olish va ilmga bo'lgan qiziqishni rivojlantirish.

Axloqiy tarbiya - halollik, vijdonlilik, mehr-shafqat, hurmat kabi insoniy fazilatlarni shakllantirish.

Jismoniy tarbiya - sog'lom turmush tarzi, jismoniy chiniqish va sportga qiziqishni rivojlantirish.

Estetik tarbiya - go'zallikni anglash, san'at va madaniyatni qadrlash hissini uyg'otish.

Mehnat tarbiyasi - mehnatsevarlik, kasbga hurmat va mas'uliyat hissini shakllantirish.

Vatanparvarlik tarbiyasi - milliy g'urur, tarixiy merosni e'zozlash, yurtga muhabbat va sadoqatni oshirish.

Tarbiya jarayonining xususiyatlari

Tarbiya quyidagi xususiyatlarga ega:

Uzluksizlik - inson hayotining barcha bosqichlarida davom etadi.

Komplekslik - tarbiyaning barcha yo'nalishlari o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiradi. Shaxsga yo'naltirilganlik - har bir individning yoshi, xususiyati va ehtiyojiga moslashtirilgan.

Xulosa

Xulosa qilib autganda tarbiya - bu shaxsni jamiyat hayotiga tayyorlashga qaratilgan maqsadli jarayon bo'lib, u har bir inson hayotining ajralmas qismidir. Yaxshi tarbiya ko'p hollarda shaxs taqdirini belgilaydi. Shu sababli, tarbiya jarayonining mohiyatini chuqur anglash, uni to'g'ri tashkil etish va uni zamon talablariga mos ravishda olib borish jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Tarbiya - jamiyat rivoji va barqarorligining asosiy garovidir. Yaxshi tashkil etilgan tarbiya jarayoni orqali sog'lom fikrli, ma'naviy yetuk va komil avlodni voyaga yetkazish mumkin. Shu bois, tarbiya nafaqat pedagoglarning, balki butun jamiyatning dolzarb vazifasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva, N. (2020). Pedagogika nazariyasi va tarixi. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
2. Qarshiboyeva, G. Oilada Bolalarni xalq ogzaki ijodi namunalari asosida tarbiyalash. Архив Научных Публикаций JSPI.
3. Qarshiboyeva, G. ПСИХОЛОГИК МАСЛАХАТ. Архив Научных Публикаций JSPI.
4. Qarshiboyeva, G., & Abdurasulov, R. Oquvchi sportchilarning intilish darajasi. Архив Научных Публикаций JSPI.
5. Каршибаева, Г. А. Суицидальное поведение-сложное социальнопсихологическое явление. Психологические науки: теория и практика (pp.37-39).
6. Каршибаева, Г. А., N. Абдукадырова, Н. Х. Психологические особенности педагогических конфликтов. In Психология: традиции и инновации (pp. 65-68).
7. Каршибаева, Г. А. Психопрофилактические меры по предотвращению самоубийств у подростков. Молодой ученый, (49), 233-235.
8. Каршибаева, Г. А. Теоретическая основа проблемы психологических особенностей подростков с суицидальным поведением. Молодой ученый, (49), 230-233.
9. Каршибаева, Г. А., Норбекова, Б. Ш., & Туракулов, Л. Т. Суицид-это не просто способ обратить на себя внимание. European journal of education and applied psychology, (2).
10. Каршибаева, Г. А. Самоубийство в ряду других социальных явлений. Молодой ученый, (5), 581-584.
11. Каршибаева, Г. А., Абдукадырова, Н. Х., & Абдукаримова, Э. И. Педагогические конфликты-неизбежные спутники школьной жизни. Аспекты и тенденции педагогической науки (pp. 115-117).
12. Каршибаева, Г. А. Некоторые факторы преодоления суицидальных действий среди подростков. Психология: традиции и инновации (pp. 68-71).
13. Karshiboeva, G. ХАРАКТЕРИСТИКИ МОТИВАЦИОННЫХ ПОТРЕБНОСТЕЙ ПОДРОСТКОВ С СУИЦИДАЛЬНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ. EurasianUnionScientists, 1(10 (79)), 48-49.
14. Karshibayeva, G. Diagnostics and Preventive Measures against the Suicidal Behavior of Teenagers. YOUNG SCIENTIST USA., 117
15. Каршибаева, Г. А., & Шарофиддинов, А. (2018). Роль пословиц в воспитании детей. Молодой ученый, (49), 275-277.
16. Каршибоева, Г. А. СОВРЕМЕННЫЙ АНАЛИЗ СУИЦИДАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ (Doctoral dissertation).

17. Каршибаева, Г. А.,Б. У. Расулов, Д. Р. Расулова, О. Э. Эшмуратов. Психологическая диагностика личностных и эмоциональных аспектов суицидального поведения подростка : непосредственный // Образование и воспитание. - 2018. - № 2 (17).

18. Каршибаева, Г.А.Аспекты социально-психологического исследования суицидального поведения подростков.Мир образования-образование в мире научно-методический журнал 2021 г. 1 (81) 50-56 ст

19. Каршибаева, Г.А.Эмоциональные аспекты при суицидальной поведении подростка.Scientific Collection «InterConf», (40): with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Scientific Community: Interdisciplinary Research» (January 26-28, 2021). Hamburg, Germany: Busse Verlag GmbH. 304-309 с

20. Каршибаева, Г.А. Причины суицида и факторы риска. Психология интегральной индивидуальности в информационном обществе сборник статей II международной научно-практической конференции 23 апреля

21. Karshibayeva, G Diagnosis of suicidal behavior in adolescents. International Journal for Innovative Engineering and Management Research. A Peer Reviewed Open Access International Jornal.// Vol 10 Issue03,March 2021 501-505 p

22. Yo‘ldoshev, Q. N. (2018).Pedagogika asoslari. Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti.

23. Rasulov, S. R. (2021). Yoshlar tarbiyasi va pedagogik jarayon. Toshkent: TDPU nashriyoti.

24. Qodirov, M. M. (2019). Umumiy pedagogika. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.

25.O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni (2020)

26. Каршибаева, Г. А.Особенности суицидального поведения в подростковом возрасте. Молодой ученый, (7), 663-665.